

Милорад Јовановић

ЈЕДНО ПИСМО МИЛАНА МИХАИЛОВИЋА ОЦУ СТЕФАНУ МИХАИЛОВИЋУ

Досадашња мемоарска и историографска литература о Светоандрејској скупштини 1858. године детаљно је описала улогу и значај појединих актера у свим збивањима на Скупштини. Нарочито је описано учешће младих либерала окупљених око Јеврема Грујића, Милована Јанковића и Јована Илића, као и конзервативаца, Илије Гарашанина и Мише Анастасијевића.¹ Један од учесника догађаја уочи и у време Светоандрејске скупштине био је и Стефан Стевча Михаиловић. Као пензионисани окружни начелник после шеснаест година одсуства из политичког живота, појавио се у судбоносним догађајима у време Светоандрејске скупштине.² Његова изненадна појава у овим догађајима, а нарочито његово политичко ангажовање на страни младих либерала, у историографској литератури се тумачи потребом да се преврат у Србији, организује уз помоћ једног од виђенијих Обреновићеваца и на тај начин задобије поверење династије Обреновић, односно кнеза Милоша, који је зазирао од младог либералног нараштаја и превртљивих конзервативаца, уставобранитеља. Међутим, Стевчина улога у овим догађајима као потпредседника скупштине и команданта народне војске, а касније и кнежевог местозаступника, значајно је измењена у односу на улогу коју су му главни актери на Светоандрејској скупштини на почетку одредили.

Нико није рачунао са већим политичким амбицијама пензионисаног чиновника у педесетим годинама живота, који је сву своју чиновничку каријеру стекао као одани службеник династије Обреновић. Писмо које желимо да представимо јасно приказује мотиве и побуде Стевчиног ангажмана на Светоандрејској скупштини. Они су се значајно разликовали од циљева политичких групација на Скупштини. Стевча, ни у својим мемоарима не говори о овоме, а о самом току избора у Јагодини наводи: *Пре, него што ће се почети избори за Свето-Андрејску скупштину, добијем једно писмо из Београда, у коме ме позивљу: да се, одречем свега онога, што би ми сметало бити скупштинаром, па да се примим избора, и како ће ми се поверити Скупштина, и да ће Београђани бити на страни Скупштине. Ја још то нисам учинио, а Јагодинци ме једногласно изаберу за Скупштину. Ја се на мах примим избора. Али у то дође из Београда забрана, т.ј. да ја не могу бити изабран с тога, што чиновници и они који уживају чиновничка права, ма да и нису више у служби, као што нисам ја био – не могу бити за заступнике (представнике народа у скупштини) бирани. Тада ми Јагодинци пошаљу депутацију, с молбом, да се одречем чиновничких права за љубав народа, што ја и учиним. Они, који су ме изабрали, даду ми Пуномоћје. А ја се одма станем спремати и бележити: шта да се тражи на скупштини.*³

¹Из обимне литературе о Светоандрејској скупштини издвојићемо: А.Раденић, Светоандрејска скупштина, Споменик САНУ СХИИ, Одељење друштвених наука 15, Београд 1964, Ј.Милићевић, Јеврем Грујић.Историјат светоандрејског либерализма, Београд 1964, Ж.Живановић, Политичка историја Србије у другој половини 19. века, I, Београд 1923-24, Н.Попов, Србија после Париског мира, књ. I, Светоандрејска скупштина (1858-59), Београд 1872, Записи Јеврема Грујића, II, Светоандрејска скупштина, Зборник за историју, језик и књижевност, I одеље., књ. VIII, Београд 1923, С.Јовановић, Уставобранитељи и њихова влада 1838-1858, Београд 1933.

² Стевча Михаиловић је пензионисан Указом од 24. новембра 1843. године и одређена му је годишња пензија у висини од 150 талира.

³ Мемоари Стефана Стевче-Михаиловића, прир. Ж.Живановић, Београд 1928, 203-204

Емило Цветић, Стевчин биограф, у Споменицима Јагодине, забележио је догађај о Михаиловићевом избору према причању очевица: *На биралиште У Јагодини изашло је 317 грађана, сви, који су имали право гласа. Нас, прича чича Милош, запиташе, које ћемо за своје посланике? И ми сви у један глас рекосмо : Хоћемо Господара Стевчу и Мијалка (Раденковића трговца). Један једини је био против. Кад одбор рече, да се издвоје они што хоће Стевчу и Мијалка, сви пређосмо на једну страну, а на другој оста само један, којега изгрдисмо, што се издаја. По свршеном избору једни се са изабраним посланицима изљубише, а други им честиташе.*⁴

Србске новине 29. новембра 1858. године писале су о избору Стефана Михаиловића за посланика Светоандрејске скупштине: *У Јагодини 23.11. читали смо у Србским новинама како је сходно скоро изданоме Закону о скупштинама свуда по отечаству нашем бирани посланици са великом радошћу и одушевљењем. Ту исту одушевљеност и ми смо осећали, па зато не можемо пропустити, да јавности не предамо како смо и приступили к избору посланика. То је било у 8 сати изјутра. Како нам је начелник прочитао и објаснио Закон, одма се удаљио из средине наше и ми настависмо око свог посла.*

На прво предложеније надлежног председника примирителног суда да се за скупштинаре из вароши наше узму Стевча Михаиловић, који је у пређашњем времену чиновник био, а сада је без службе, но у виду благоденије ужива од Правитељства на издржавање и Мијалко Раденковић, трговац овдашњи, следовало је одушевљено одобравање, и кад се по том редовно гласови прибрани изашло је за првога 317, а за другог 292 гласа. Затим се одабере депутација од 8 најодличнијих грађана и пошаље Стевчи Михаиловићу који на збору није био, да му честита избор и умоли га, да се одрекне издржавања који од правитељства ужива, па да суграђане своје заступа на скупштини које иначе по закону не би могао. Он се на то одма драговољно склони, и обшту корист, предпоставивши својој личној сместа дође међу скупљену обштину, и благодаривши јој на указаном поверењу ту је јавно изразио да се одриче Правитељствено благоденија, као што је нато и писмену оставку дао. Пошто је то учинио обштину му преда у руке надлежно пуномоћије, и скупа му благодари што јој је оправдао наду, коју је у њега полагала да ће се позива овога свесрдно примити.

*Код избора је владао највећи поредак, мир и тишина, узајамно споразумље и најсрдачнија једнодушност, због чега је и могуће било избор свршити за 3 сата.*⁵

У свим овим записима о Стевчином избору нема података да се Стевча тешко одрекао годишње пензије, нити да му је било потребно убеђивање пријатеља или обећања либерала.⁶

Писмо које је Милан Михајловић упутио оцу у време избора за Скупштину нам открива да се Стевча није лако одрекао пензије и да га је било тешко натерати да се прихвати политичког ангажмана. Милан је кроз писмо, тоном благог прекора, покушавао да мотивише оца и пробуди његову сујету, како би га натерао да се прихвати кандидатуре. Тај део писма има несумњиви значај, јер Миланове речи разоткривају и најтанинија

⁴ Е.Цветић, Споменици Јагодине, 1910

⁵ Србске новине бр. 132 од 29. новембра 1858. године, стр 503

⁶ Једино у Мемоарима Стевча узгред наводи једно писмо пријатеља из Београда. Слободан Јовановић је записао да је Стевчу чак и Илија Гарашанин наговарао да се прихвати избора, вид. С. Јовановић, Уставобранитељи, 376; У Збирци Поклона и откупа пронашли смо писмо неименованог пријатеља : Љубезни пријатељу! Будите здрави! Овде је избор срећно свршен, пао је на чиновнике бивше и дејствителне, но се ови одри (чу) права ти, и долазе за депутирце, зато и ти одреци се оне милости, пошли одма оставку па буди изабран! твој који те љуби, АС, ПО-39, 53

осећања и побуде Стевче Михајловића. Увређен Обреновићевац, осујећен у напредовању у чиновничкој каријери, после дугогодишњег подозрења званичне власти, могао је да се врати на политичку сцену Србије и потуче своје противнике. Писмо које вам представљамо на најбољи начин разоткрива мотиве, али и појашњава Стевчину улогу у догађајима који су следили.⁷

Високопоштовани Тато!

Уверен сам да сте Новине Србске број 127. читали, и из исти увиделисте како је Милован Јанковић бив. професор а садањи секретар Попечителства финансија оставку на званије дао, и поред тога 700 талира годишње плате имајући за благо народно жртвовао; тим истим начином и Мијаило Барловац. Надао сам се постојано, да ћете ви за посланика народне скупштине изабрани бити а као што чујем и биранисте одма у првом скупу, и ви се примити нисте ктели само за љубов што примате на издржание 150 талира, ви сте могли одрећи примање 150 талира па за посланика се примити, а свој би чин с дипломама и декретима задржали које вам се то нити оће нити може одузети. Сада само ако ви оћете може се и сада успети и томе лек наћи и то овако: Да се потрудите преко кога знате а то најбоље преко доктора – где ће вам и сам Началник помоћи – да већ избраном посланику за скупштину народну говоре, да се он бајаги разболи и да два три дана из куће не излази и да се за болесног издаје – које ће то он, који буде одма учинити – па да онда он од доктора узме свидетелство како је он слаб и да обштини исто поднесе с изјавом: да он на скупштини због болести ићи никако не може, но да обштину моли, да се други избере. Па кад он то тако поступио буде, онда ће се уредно обштина скупити па кад се скупштина скупи, онда ће вас она за посланика изабрати, па кад вас изабрали буд, онда да обштина од своје стране проишћу к вама пошаље, да вам изјаве обштине закључење о вашем избору, и како вас обштина за таковог ктети имати, с молбом да се тога примите. Па кад тако све буде, онда да обштини изјавите да се тога по жељи обштине примате, и да ћете се ви и примања плате за корист и жељу обштине одрећи. Потоме можете одма Правителству 150 т. Примање на молбу обштинр јогодинске са благодарношћу отказати. Када је наше Високосл. Правителство тако правдољубиво, познавајући вас у свему као способна, ваљана и т.п. чиновника, бар кад није ктело са службом вашом с чином поздравити, за протекли 16. год: зашто вам бар није праву пензију чиновничку по уредби и праву дало, но само тек колико да није без ништа, а може и могло да некима и подпуне плате кои ништа нити заслужују нити заслужујући дало, и давало. Ви сте већ са највећим жигом и ваша фамилија цела за партиасту Обреновићеве династије жигосани, да никада тога одрећи се неможете, јер вас сви свуда за таковог и то за свагда непоколебимог сматра, па кад је тако, онда треба да се сада потрудите, сад је време томе, јер ако сада прође нигда више доћи неће, то ми је повода дало да вам ово и овако пишем, јер кад помислим, да Правителство ни најмањи обзор на нашу фамилију није нити је ктело бацити, но све презире, та треба и праведно је да и она презире, онога, кои је у немилости угњетава. Поводом овим имо би ваздан говорити, да ми се јед са срца скине, јер ме јако тиштити, неколико прилика мојој фамилији учињено, као и Милоша Пироћанина, а ком сам се

⁷ Милан Михаиловић 1835-1881, најстарији син Стевче Михаиловића из брака са Мирјаном Обреновић

нарочито радова, да на Њ. претњ. Србија се као што је било наређено подигне, да му са живом за напасан. на вас на ливади вратим, остављам се овога, него ево опет прелазим на прво стање ствари.

Треба ви то да знате да кад би послаником били, да би вас непресиљно скупштина за председатеља исте избрала, онда би као председатељ исте, жеље народне цели сожитеља Србије представљали кои је задатак велики и важан и кои ће се само тек ономе, у кога народ поверење има, за кога се мисли да је способан жељу народну изјављивати уступити, а кад би ви били то то би вам се вама од стране скупштине уступило.

Та ако је кои год ви сте баш доста ови 16. год. Трили, нигде и ниучему немешајући се, а сада све о овоме што овде говорим ако поступите све ће са законим путем учињено бити. Ако се сада тога примите на потом и за председатеља скупштине избрани будете, уверени да будете, да ће те глас у народу и важност од истог као Вучић⁸, па и много више јер би код вас народ веће поверење него у њему пошто би се у скупштини уверити имао, па кад је тако ја би се да сам као ви 150. тал. Одрекао, кад се је могао Тенка⁹ 3000 талира и чина Генерал мајора одрећи, истина, он се није одрекао, но му је узето, али је то он и пре знао да може то бити, и Тенки подобном. Ово су моје мисли као што сам изложио, и ово би добро било јер би се ја и многи други пуно надали, да ће ова скупштина онда света бити, и да ће се све по жељи народној а особито са повратком Књаза Милоша учинити.

Тако вам изјављује ваш

20. Ноем. 1858.

*покорни
у Пожаревцу
М. Михајловић¹⁰*

⁸ Тома Вучић Перишић (1787/88-1859.), учесник Првог и другог српског устанка, бранилац кнез Милошевог режима у Таковој 1825. и Милетиној буни 1835, намесник после смрти кнеза Милана обреновића II, вођа знамените буне против кнеза Михајла 1842. године и *предводителј народа*, велики Стевчин противник који је Стевчу, тадашњег начелника чачанског округа, по обарању кнеза Михајла ставио у окове, вид. Р. Поповић, Тома Вучић Перишоћ, Историјски институт Сану и Сл. Гл, Београд 2003.

⁹ Стефан Стефановић Тенка (1797-1865.) министар просвете и надзорник карантина, после Устава 1838. министар правде и просвете, од 1840-42. године изгнаник у Цариграду због сукоба са кнезом Михаилом, од 1848. године председник Државног савета, 1857. године је откривен у завери против кнеза Александра Карађорђевића (Тенкина Завера)

¹⁰ АС, ПО-39, 62